

Tarttumattomien sairauksien verkoston eduskuntavaalitavoitteet

Tarttumattomilla sairauksilla tarkoitetaan

- sydän- ja verisuonitauteja
- diabetesta
- syöpäsairauksia
- hengityssairauksia sekä
- mielenterveyden häiriöitä.

Nämä kansansairaudet koskettavat tavalla tai toisella lähes jokaista suomalaista. Monet riski- ja suojatekijät ovat yhteneväisiä kansansairauksille, ja niihin kaikkiin voidaan vaikuttaa yhteiskunnallisilla päätöksillä.

Siksi:

1. Suomelle tulee valmistella toimialat ylittävä tarttumattomien sairauksien ohjelma.

Tarttumattomat sairaudet (NCD) muodostavat merkittävän kansanterveydellisen ja -taloudellisen sekä inhimillisen taakan. Sairastuvuudessa on merkittäviä sosioekonomiseen taustaan liittyviä eroja. Esimerkiksi sepelvaltimotaudin tautitaakka on matalasti koulutetuilla miehillä kolmin- ja naisilla kuusinkertainen korkeasti koulutettuihin verrattuna. Covid-19-pandemia on entisestään voimistanut riskitekijöitä haavoittuvissa väestöryhmissä. Elintavoissa on tapahtunut epäsuotuisia muutoksia.

Mielenterveyden edistäminen ja mielenterveyden häiriöiden ehkäisy sisältyvät kansalliseen mielenterveysstrategiaan, joka on voimassa vuoteen 2030. Onkin merkittävä puute, että mielenterveysstrategian rinnalla ei ole suunnitelmallista ohjelmaa muiden tarttumattomien sairauksien ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi.

Koska tarttumattomien sairauksien riski- ja suojaavat tekijät ovat hyvin yhteneväisiä, yhteinen ohjelma on tarkoituksenmukainen.

- Kansallinen ohjelma kokoaa voimavaroja, koordinoi toimintaa ja tuottaa synergiaetuja.
- Valmisteltavan ohjelman tulee sisältää terveyden edistäminen sekä tarttumattomien sairauksien ehkäisy ja hoito.
- Sairausryhmäkohtaisilla, käytännönläheisillä ohjelmilla voidaan tukea ja seurata tavoitteiden toimeenpanoa.

Ohjelman rooli on olennainen Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätöksen toimeenpanossa. Suomi on Maailman terveysjärjestö WHO:n jäsenenä sitoutunut WHO:n vahvistamaan tarttumattomien sairauksien toimintaohjelmaan, joka sisältää konkreettisia muutostavoitteita. Myös Euroopan komissio on tehnyt aloitteen ”Healthier together - EU Non-Communicable Diseases Initiative” tukeakseen jäsenvaltioita tunnistamaan ja ottamaan käyttöön vaikuttavia toimia tarttumattomien sairauksien muodostaman taakan vähentämiseksi.

2. Ihmisten terveyden perustaksi tarvitaan vastuullista ympäristöpolitiikkaa.

Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan ilmastonmuutos on aikamme suurin terveysriski. Planeetan hyvinvointia ja ihmisten hyvinvointia ei voi enää erottaa. Terveyshaitat ovat jo näkyvissä: lisääntyvät helteet, sateet, liukkaus ja sään ääri-ilmiöt. Ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja elinolosuhteiden suojelemiseksi Suomen on toteutettava kunnianhimoista politiikkaa ilmastonmuutoksen ja luontokadon (ml. mikrobiston köyhtymisen) hillitsemiseksi. Suomen on edistettävä EU:n edelläkävijyyttä ilmasto- ja luontopolitiikassa.

Poliittisilla päätöksillä tulee lisätä yhtä aikaa sekä ihmisten hyvinvointia että luonnon ja ilmaston kestävyttä.

- Ilmansaasteiden ja ilmassa olevien pienhiukkasten ja muiden ympäristöaltisteiden määrää on vähennettävä esimerkiksi liikennettä sähköistämällä ja kestävillä energiaratkaisuilla.
- Kasvien kulutusta on lisättävä, lihan kulutusta vähennettävä (julkisissa ruokapalveluissa ja väestön kulutustottumuksissa).
- Jalkaisin ja polkupyörällä liikkumisen sekä joukkoliikenteen käytön mahdollisuuksia ja houkuttelevuutta tulee lisätä.
- Saavutettava lähiluonto ja monimuotoiset luontoalueet tulee turvata ja lisätä niiden määrää.
- Tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttöä on vähennettävä muun muassa lisäämällä savuttomia elinympäristöjä, vähentämällä tupakka- ja nikotiini tuotteiden houkuttelevuutta sekä tukemalla käytön lopettamista.
- Antibioottiresistenssin ehkäisemiseksi turhista antibioottikuureista on luovuttava sekä terveydenhuollossa että eläintuotannossa.

Yhtä aikaa on varmistettava, että ympäristöpolitiikkaa tehdään sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Ilmastonmuutoksen aiheuttamilta haitoilta on suojeltava heikoimmassa asemassa olevia, kuten pitkäaikaissairaita ja vanhuksia, joihin ne osuvat vakavimmin. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillitsemiseksi tehtävä politiikka ei saa lisätä sosioekonomista eriarvoisuutta.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimialakohtaisten ohjelmien tulee olla kunnianhimoisia ja ne on pantava toimeen pikimmiten, esimerkiksi sote-sektorilla sekä rakennusten uudistuotannossa ja peruskorjauksissa. Terveysriskien ehkäisy sekä terveysvaikutusten arviointi ja seuranta on oltava mukana ympäristöpäätöksissä.

3. Suomeen on saatava laaja-alainen terveysvero.

Kansanterveyden mittarit ovat punaisella: Aikuisista suomalaisista suurin osa on ylipainoisia tai lihavia, pienimpienkin lasten lihavuus lisääntyy. Yhdeksän kymmenestä aikuisesta saa ruokavaliostaan liikaa suolaa. Myös rasvan laatu on suomalaisen ruokavaliosta haaste. Kansansairauksien ehkäisyssä ja hoidossa ravitsemuksella on keskeinen osa. Tarvitsemme kiireesti myös verotuksellisia keinoja hyvän ravitsemuksen edistämiseen.

Laajapohjainen, eri ruokaryhmät huomioiva terveysvero on valmisteltava ravitsemus- ja kansanterveystieteellistä asiantuntemusta hyödyntäen ja otettava vero käyttöön hallituskauden aikana.

- Terveyttä edistävä veromalli tekisi terveyden kannalta paremmista valinnoista edullisempia ja runsaasti lisättyä sokeria, suolaa ja kovaa rasvaa sisältävistä tuotteista vähemmän houkuttelevia.
- Veromalli ohjaisi elintarviketeollisuutta tuottamaan terveellisempiä elintarvikkeita.
- Pelkkä sokerivero on kansanterveyden näkökulmasta liian kapea-alainen. Sokerin lisäksi verotuksessa on otettava huomioon myös suola ja rasvan laatu.
- Sydänmerkki-kriteeristö tarjoaa hyvän pohjan veromallin rakentamiselle.

Terveysverolle löytyy kansalaisten vahva kannatus: yli puolet suomalaisista kannattaa siirtymistä elintarvikkeiden terveysperusteiseen verotukseen.

4. Hoidon yhdenvertaisuutta On määrätietoisesti edistettävä alentamalla kustannuksia ja rakentamalla yhtenäisiä ja yhteneviä hoitopolkua.

Kukaan ei saa jäädä ilman varhaista diagnoosia tai oikea-aikaista hoitoa siksi, että hänellä ei ole varaa terveydenhuollon asiakasmaksuihin tai lääkkeisiin. Suomessa kotitalouksien maksurasitus terveydenhuollon asiakasmaksuina ja omavastuuna on pohjoismaisittain suuri. Terveysmenot köyhdyttävät erityisesti ikääntyneitä ja katastrofaaliset terveysmenot (yli 40 % maksukyvyistä) ovat Suomessa yleisempiä kuin muissa Pohjoismaissa ja monissa Länsi-Euroopan maissa. Pitkäaikaissairailta terveysmenot jatkuvat suurina vuodesta toiseen. Erityisesti alkuvuoteen kasautuu runsaasti terveystulokuita, kun maksukatot kertyvät kalenterivuoden alusta alkaen.

Sairauskohtaisten hoitopolkujen on toteuduttava yhdenvertaisesti koko maassa aina hoidon tarpeen toteamisesta hoitoon ja kuntoutukseen saakka. Hoitoa on kehitettävä niin, että hoidon saatavuus ja saavutettavuus paranevat ja väestön hyvinvointi- ja terveyserot kapenevat.

- Asiakasmaksulainsäädäntöön tulee tehdä kokonaisuudistus. Sote-palvelujen maksuttomuutta on lisättävä yhdenvertaisesti eri puolilla Suomea, esimerkiksi tekemällä terveyskeskuslääkärikäynneistä maksuttomia.
- Terveydenhuollon maksujen vuosittaisia omavastuuosuuksia eli ns. maksukattoja on ensi tilassa alennettava. Maksukattojen yhdistämisen ja omavastuuosuuksien jaksottamisen vaihtoehdot ja vaikutukset on selvitettävä, ml. lääkekulujen osamaksujärjestelmä.
- Vaikuttavuuden seuranta ja tuloksellisuutta on parannettava hyödyntämällä esimerkiksi terveydenhuollon laaturekistereistä saatavaa tietoa.

Tarttumattomat sairaudet -verkosto

Finlands NCD-allians • Finnish NCD Alliance

Tarttumattomien sairauksien verkoston muodostavat Suomen suurimmat kansanterveys- ja potilasjärjestöt Aivoliitto, Filha, Hengityслиitto, Suomen Diabetesliitto, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Suomen Sydänliitto ja Syöpäjärjestöt sekä suurin tieteellinen seura Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Verkoston järjestöillä on yhteensä 330 000 jäsentä.

Vähintään joka viides suomalainen kokee vuoden aikana mielenterveyden häiriöitä. Valtimosairaudet ovat suomalaisten yleisin kuolinsyy. Joka kolmas sairastuu syöpään elämänsä aikana. Hengityssairauksia sairastaa miljoona ja diabetesta puoli miljoonaa suomalaista.

Terveyttä edistämällä, sairauksia ehkäisemällä ja hoidon saatavuutta ja laatua parantamalla voidaan pienentää tautikuormaa, parantaa ennustetta, vähentää sairauksien aiheuttamia hoito- ja tuottavuuskustannuksia sekä lisätä kansalaisten terveitä elinvuosia.